

РЕЦЕНЗИЯ

от **проф. д-р Върбан Дилков Вътв**, ВТУ “Св. Св. Кирил и Методий”
на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен
“доктор”

в област на висше образование: **2. Хуманитарни науки**;
професионално направление: **2.1. Филология**;
докторска програма: **Славянски езици (Фразеология на съвременния руски език)**.

Автор: **Полина Андреева Димитрова**.

Тема: **“Фразеологизми с библейски произход в руски и български език”**.

Научен ръководител: **проф. д-р Стефка Иванова Георгиева**, ПУ “Паисий Хилендарски”.

1. Общо описание на представените материали

Със заповед № Р33-3004 от 01. 07. 2016 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски” (ПУ) съм определен за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема **“Фразеологизми с библейски произход в руски и български език”** за придобиване на образователната и научна степен “доктор”

в област на висше образование: **2. Хуманитарни науки**,
професионално направление: **2.1. Филология**,
докторска програма: **Славянски езици (Фразеология на съвременния руски език)**.

Автор на дисертационния труд е **Полина Андреева Димитрова** – докторант в редовна форма на обучение към катедра “Руска филология” с научен ръководител **проф. д-р Стефка Иванова Георгиева** от ПУ “Паисий Хилендарски”.

Представеният от **Полина Андреева Димитрова** комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ, включва следните документи:

- молба до Ректора на ПУ за разкриване на процедурата за защита на дисертационен труд;
- автобиография в европейски формат;
- нотариално заверено копие от диплома за висше образование (ОКС ‘магистър’);
- протокол от КС за готовността на кандидата за предварително обсъждане;
- заповед на ректора за разширяване на състава на КС;
- протоколи № 6, №7, №9 от предварителното обсъждане в катедрата;
- дисертационен труд;
- автореферат;
- списък на научните публикации по темата на дисертацията;
- копия на научните публикации;
- декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи;
- справка за спазване на специфичните изисквания на съответния факултет;
- заповед на ректора за зачисляване на **Полина Андреева Димитрова** в редовна докторантура;
- заповед на ректора за отчисляване от докторантура на **Полина Андреева Димитрова** с право на защита;
- заповед на ректора за повеждане на докторантски минимум;

- докторантски лист на **Полина Андреева Димитрова**;
- протоколи от изпитите по кандидатския минимум;
- сертификат за обучение на **Полина Андреева Димитрова** по образователна програма *“Актуални проблеми на преподаването на руски език като чужд”*.

Докторантката е приложила 7 публикации: 1 студия и 6 статии.

По състав, обем и съдържание представените документи са в пълно съответствие с изискванията на ПУ “Паисий Хилендарски” по процедурата за дисертационна защита.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Докторантката **Полина Андреева Димитрова** е родена в гр. Казанлък, завършила е в ПУ “Паисий Хилендарски” **бакалавърска** образователно-квалификационна степен по специалност **“Български език и руски език”** през 2009 г. и **магистърска** степен по специалност **“Медийна комуникация /журналистика, реклама, PR/”** през 2011 г. Работила е като учител по руски език и по български език и литература (2009 г.), хоноруван преподавател по руски език в ПУ “Паисий Хилендарски” (2009 - 2012 и 2015 г.), учител по руски език (2012 - 2013 г.).

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Разработеният от докторантката проблем е актуален както за българското, така и за руското езикознание в научен и в научно-приложен план, тъй като то е първото съпоставително - както отбелязва дисертантката - *“цялостно и детайлно изследване на фразеологизмите с библейски произход от корпуса на двата славянски езика - български и руски.”*

Дисертантката е формулирала 13 изследователски задачи, чрез които съпоставяният фразеологичен материал в двата езика, имащ библейски първоизточници, се анализира от типологично-структурен и семантичен план, като се извеждат принципите на семантична кодификация и рефлексите между библейските фразеологизми и пораждащите ги библейски текстове, разкрива се нравствено-дидактическият потенциал на тези фразеологизми в двата езика и задълбочено и обстойно се представят функционално-стилистическите им възможности в съвременните средства за масова комуникация в техния изконен и трансформиран вид, за да се стигне до предлагането на алгоритъм за тяхното представяне в преводаческата практика.

4. Познаване на проблема

Текстът на дисертацията показва, че докторантката отлично познава състоянието на проблема в съвременното руско и българско езикознание. Добросъвестно използва българските и руските изследвания по съответната проблематика и е успяла да обхване всички по-значими съвременни чужди проучвания, особено в руското езикознание, където през последните две-три десетилетия фраземите с библейски произход се радват на изключителен научен интерес от различни аспекти.

Ценно качество на дисертантката е, че тя критично и аналитично подхожда при представянето на чуждите становища по съответния проблем, като се стреми да формулира свое виждане и да го аргументира, както и да обоснове в редица случаи свои терминологични решения. Ако при анализирането на руския библейски фразеологичен материал авторката прави критичен подбор на научния си подход, проследявайки даваните решения от различни учени, при теоретичната трактовка на

българския фразеологичен материал дисертантката основно се води по постановките на Ст. Захариева в нейното съпоставително проучване на българската и румънската фразеология с библейски произход и това е обяснимо, като се има предвид, че други по-сериозни съпоставителни изследвания на този езиков материал у нас няма.

5. Методика на изследването

Комплексното и многопластово изследване на руските и българските фразеологизми с библейски произход е осъществено, като е използвана оригинална методология, основаваща се на различни изследователски методи – описателен, съпоставителен, структурно-системен, компонентен анализ, теоретично обобщение, контекстуален анализ, историко-реконструктивен – позволяваща да се обхване и анализира фразеологичният материал от структурно-формален, семантичен и функционален аспект (с оглед актуализацията му в средствата за масова комуникация). Всичко това е позволило поставените задачи успешно да бъдат решени.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационното изследване на **Полина Андреева Димитрова** *“Фразеологизми с библейски произход в руски и български език”* за придобиване на образователната и научна степен **“доктор”** е първото цялостно и всестранно интердисциплинарно проучване в българското и руското езикознание на фразеологизмите с библейски първоизточници, които са една от най-древните съставки във фразеологичните системи на двата близкородствени славянски езика – български и руски. Дисертантката основава изследването си върху библейските фразеологични масиви, изведени в два лексикографски източника: на К. Дубровина – за руския език, и на В. Вътв – за българския език. Още в началото на моята рецензия искам да отбележа, че проучването е ценен принос в сравнителната лингвистика, направен от млад учен с много успешно изяви изследователски способности, отлично запознат с направените до този момент проучвания в руското и българското езикознание на анализирания езикова материя, с умение да си поставя ясни изследователски цели и да формулира значими конкретни изследователски задачи. Дисертацията има характер на интердисциплинарно изследване, тъй като подхожда към проучвания обект не само от чисто съпоставителни лексикографско-лексикологични позиции, но и от лингвоаксиологичен, функционално-стилистичен и преводачески аспект. Това придава на изследването сериозна приложна стойност в съпоставителната руско-българска лексикографска практика, в преводаческото дело, в преподаването и изучаването на двата езика.

Дисертацията, в обем 362 с., композиционно е структурирана в **увод, три глави, заключение, библиография, лексикографски източници, електронни източници**, като е приложен и **показалец**, в който са включени три отделни списъци на библейски фразеологизми – на **общите за двата езика ФБП**, на **ФБП, които се срещат само в руския език**, на **ФБП, които се срещат само в българския език**.

В **уводната част** (с.5-11) авторката обосновава актуалността на предприетото от нея изследване, представя се предметът на изследване, целите и задачите, използваните методи, източниците и темпоралните рамки на проучването, неговата структура и практическо значение.

Първа глава (с. 12-84) *“Фразеологизмите с библейски произход (ФБП) в дискурса на лингвистичното познание. Съпоставителна структурно-семантична организация”* е структурирана в два раздела.

В **първия раздел** са представени теоретичните параметри на лингвистичното понятие фразеологизъм с библейски произход. Разгърнато и подробно са проследени и оценени използваните в руското и българското езикознание подходи и терминологични практики при изследването на фразеологизмите с библейски произход. Констатира се не само отсъствие на единен термин за означаване на единиците, демонстриращи отношение / рефлексия към библейския текст, но и относно типа връзка с библейския текст, относно типа значение и структурата им, с които се реализират в речта. Очертана е теоретичната база на изследването, въведени са и са аргументирани понятията и научните термини, избрани от авторката. Още тук се откроява и широката теоретична платформа, върху която стъпва изследователката.

Във **втория раздел** е направен сравнителен структурно-семантичен анализ на фразеологизмите с библейски произход в руски и български език, като са отчетени съществуващите в руското и българското езикознание структурно-семантически класификационни решения. И тук проличава солидна научна информираност и задълбочен научен подход, умение да се извеждат собствени разбирания и решения въз основа на анализирани чужди становища и подходи. Добре обосновано е, с оглед на изследвания корпус от фразеологични единици, възприетото от авторката по-широко разбиране на понятието фразеологизъм, като са обособени три основни структурни типа: **устойчиво словосъчетание, устойчиво сравнение и устойчива изреченска структура.**

Дисертантката е възприела споделяното от Ст. Захариева разбиране на понятието *фразеологична структура*, според което основно се отчита участието на автосемантични думи в структурата на фразеологичната единица. На това основание ФБП структурно се разделят на *едноелементни, двуелементни и полиелементни*, като двуелементните и полиелементните от своя страна могат да бъдат асиметрични или симетрични по структурно разположение на автосемантичните си елементи, докато едноелементните са само асиметрични. А в структурно-съпоставителен план структурните модели се разделят **на три подвида**: със *съответни* (по-точно е да се нарекат *съответстващи*) схеми, с *общи* схеми и с *различни* структурни схеми. На основата на тази структурна типология дисертантката извежда от анализирания езиков материал своя матрица от структурни модели, които са напълно приемливи и подкрепени с фактологически материал. При всеки от конкретните структурни модели се отчита участието на синсемантични елементи, като същевременно се представя семантичната кодификация на ФБП във всеки от двата езика и реализирания тип категориална осмисленост.

При структурния тип **устойчиво словосъчетание** детайлно са анализирани *едноелементните, двуелементните и полиелементните* ФБП по всички структурни и семантични параметри, като са открити единиците със *съответстващи, общи и различни* структурни схеми и са интерпретирани от аксиологически аспект.

При *двуелементните* в сравнителна пълнота са обхванати, представени и анализирани моделите ФБП с *асиметрична* структура (което обаче не е уточнено във формулировката на подраздела) и със *симетрична* структура. Възприетото **бинарно** разграничение *неглаголен / глаголен* тип устойчиво словосъчетание вместо **тернарното** – *именен, глаголен и адвербиален* тип очевидно е обусловено от факта, че адвербиалните словосъчетания са само няколко. Подробно и задълбочено, вътрешно разчленени с оглед на характеризирания тип субстанция, са анализирани и открити общите, съответстващите и специфичните структурни схеми с техните семантични кодификации и реализирания тип категориална осмисленост.

Съставът на българските ФБП при отделни групи може да бъде разширен с пропуснати единици, напр. на с. 45 - 46 (*Жива душа, Жадна душа, Божията ръка,*

Божият мир, Божието стадо, Божият съд, Божи пръст, Божи чада, Божя благодат, Божя работа, Божие дело, Божие създание, Аврамовото семе, Хамовото семе, Добрият самарянин и др.), на с. 51 (*В тъмни зори, От чисто сърце*), на с. 52 (*До второ пришествие, За (двои) обуца*).

На с. 55 е посочена структурна схема **pr +S+c+pr+S**, която не е подкрепена с пример. Примерите б. *В огън и вода* // р. *В огонь и воду* са по предходната схема **pr +S+c+S**. Те не се откриват и в показалците. На с. 57 полиелементната структура се илюстрира с непълния вариант на фразеологизма *От создание мира*, вм. с пълния вариант *От создание (сътворение) мира <сего>*.

При ФБП със структура на **устойчиво сравнение** е възприета постановката на Ст. Захаријева, че структурната им типология се определя от словния състав на компаратума. На това основание е направено разграничението *моноелементни, биелементни* и *полиелементни* устойчиви сравнения. Възниква въпросът като какви ще бъдат характеризирани ФБП, в които отсъства компараторът или компараторът може да бъде различен (напр. *Като главня, Като вятър, Като (див) осел, Като (един) човек, Като лисица в пустиня, Като ням, Като пустиня, Като стена, Като трева, Като сън (съновидение), Като мъж, Като исполин, Като земния пясък*).

Типът на ФБП с **изреченска структура** е изследван и представен в съпоставителен план изчерпателно с отчитане на типа изреченска структура и семантичната им кодификация.

Изведените в края на главата обобщени изводи от направения съпоставителен структурно-семантичен анализ на ФБП в български и руски език синтезирано представят конкретните научни приноси на авторката в областта на изследвания аспект.

Втора глава “Фразеологизмите с библейски произход в комуникация с библейския текст” (с.85-228) заедно с **Трета глава** може да се оцени като най-сериозното постижение на дисертантката, убедително демонстриращо силните ѝ страни на езиковед изследовател. Главата е структурирана в **4 раздела**.

В **първия раздел** е направен преглед на класификационните модели ФБП, разграничавани в руското и българското езиковедие според отношението им към библейския текст източник. Констатира се, че липсва единен критерий за дескрипция, че всеки изследовател сам определя вида на класификационната подялба. С оглед на поставените си изследователски задачи дисертантката приема, че като основополагащ критерий ще използва типа комуникация между библейски текст и ФБП. На тази база се разграничават два основни вида ФБП – **първични** (с непосредствен тип текстова библейска комуникация) и **вторични** (с опосредстван тип текстова библейска комуникация), уточнено е какъв вид може да бъде характерът на тази опосредственост.

Основополагащият класификационен критерий функционално се демонстрира чрез помощни критерии – композиционна организация, семантична кодификация, пътница на възникване, нравствено-дидактически потенциал.

Във втория раздел се анализират първичните ФБП и каналите за тяхната реализация.

Първичните ФБП вътрешно са класифицирани по допълнителните критерии:

По **композиционна реализация** са разграничени *цитатни, сюжетни, цитатно-сюжетни*.

По **семантична кодификация**, като се отчита къде е станала фразеологизацията – в семантичното поле на библейския текст или извън него, – дисертантката въвежда свое терминологично разграничение: *ограничени* и *неорганични*. При *органичните* детайлно са анализирани ФБП по семантични кодове (метафорично осмислени, алегорично

преосмислени / с религиозна насоченост, извън религиозния дискурс/), със *символно значение*.

По **пътища на възникване** са поделени на *калки* и *полукалки* от църковнославянски език.

По **нравствено дидактичен потенциал** са обособени *ФБП* с *пряка* нравчителна осмисленост и с *преносна*.

При **вторичните ФБП** се установява, че опосредстваният тип контакт между ФБП и текстовото пространство от Библията може да бъде осъществен чрез различни видове посредници – *тематични, символни, културно-исторически, социално-битови, структурноорганизационни*. Те също са класифицирани по допълнителните признаци.

По **композиционна реализация** са изведени четири подвида: *модератори* на библейския текст, със *структурнопроизведен* композиционен строеж, с *ономастичен* компонент, с *терминологичен* компонент.

По **семантична кодификация** са разграничени: *неорганични, погранични* (със *запазено пряко значение, лишени от пряк тип семантика*).

По **пътища на възникване** са поделени на *предбиблейски, калки от европейски тип езици*.

По **нравствено дидактичен потенциал** са обособени ФБП – *реминисцентни нравствени постулати*. Изведени са лакунарни за българската библейска фразеология аксиологеми. Направен е опит чрез лингвистичен експеримент на диадата **Бедност / Богатство**, регистрирана в корпуса от ФБП в двата езика, да се изведат аксиологемите с общ и индивидуален характер.

Направеният съпоставителен анализ на ФБП е изключително професионално осъществен и един от най-ценните приноси в дисертационната разработка. Открити са както общите, така и специфичните за всеки от двата езика модели. Тук трудно могат да бъдат направени никакви съществени бележки и препоръки.

Напълно приемам направените обобщени изводи в края на главата, формулирани са стегнато, изведени са най-важните резултати от направения съпоставителен анализ, в които се проявяват конкретните приносни моменти.

В **трета глава** “*Фразеологизмите с библейски произход в траекторията на средствата за масова информация*” (с. 219-320) е също едно от най-сериозните научни постижения на дисертационното изследване, което не само демонстрира способността на авторката за самостоятелни изследователски решения на базата на критически осмислени чужди проучвания, но и извеждане на изследването до практическа приложимост. Главата структурно е организирана в 5 раздела.

В **първия раздел**, като се опира на проучвания и постановки в руската и в българската наука по въпроса за мястото и ролята на СМИ в социалната практика на съвременните общества, теоретично е представена стилистиката на публицистичния стил и влиянието на съвременния медиен дискурс върху развитието на езиковите норми.

Във **вторият раздел** въз основа на интернет материали се проследява как се използват ФБП в тяхната изходна форма за изразяване на гражданска позиция в съвременния публицистичен речеви инвентар на руския и българския език.

Третият раздел е най-разгърнат и е посветен на проблема как в СМИ се актуализират отделни денотативни или конотативни семи в семантиката на ФЕ или на изходните значения на лексемите компоненти във **ФБП без трансформация**. Актуализацията се разглежда като обновление в *плана на съдържанието*, в *плана на изразяване* и в *плана на експресивната оценъчност*. И в тази си част изследването е базирано върху актуален публицистичен материал от интернет публикации на руски и български език.

Констатира се, че **в плана на съдържание актуализацията** се осъществява от различни лингвистични операции, сред които детайлно са разграничени и илюстрирани с фактологически материал 15 варианта. Сред тези варианти са: *контекстуална конкретизация / персонификация, семантично разгръщане* непосредствено в заглавието или в повествованието на медийния текст (в различни вариации), *изразяване на семантиката на ФБП без неговата пряка употреба* в журналистическия текст или с представеност от един компонент, *игровия ефект* и др.

Подробно са описани и възможностите за възникване на разнообразни *синтагматични отношения* между ФБП и единиците от обграждащия го контекст – *синонимни* (в контекстуални и хиперсинонимични разновидности), *контекстуална антонимни* (в множество контекстуални разновидности), *контекстуална нюансираност на значенията*, стимулирана от различни конкретизатори (лексема, словосъчетание, изреченски тип структура) или без участието на конкретизатор (чрез противоположна отрицателна / положителна форма на ФБП, чрез перифраза).

Проследяват се възможностите и за **актуализацията на ФБП в изразен план** чрез промяна в *типа на структурната организация, в целта на общуването, чрез сегментирането и инверсирането*.

Ценни наблюдения са направени в съпоставителен план и в областта на **емотивната актуализация** на ФБП в съвременната медийна езикова практика. Обръща се внимание на ефекта от използваните журналистически похвати стилистичния парадокс, фонетичната мимикрия и структурния паралелизъм.

В четвъртия раздел подробно е анализирана **трансформацията на ФБП като нестандартен тип актуализация**. Теоретичната платформа, върху която стъпва дисертантката, е изведена на основата на задълбочен преглед на становища и решения в съвременните лингвистични изследвания. Отбелязва се, че в преобладаващата изследователска практика се разграничават два вида трансформации на ФЕ – *структурни* и *семантични*. Дисертантката обосновава разбиране, че е по-оправдано всъщност да се говори само за **структурно-семантически трансформации**.

В изследваната журналистическа езикова практика дисертантката констатира, че трансформациите, които не нарушават тъждеството на един ФБП, се осъществяват по три начина – чрез замяна на структурни компоненти (субституция), съкращаване на структурни компоненти (елипс) и разширяване със структурни компоненти (експлицитност). Илюстрирането на всяка една от тези три вида трансформирана типажност в двата съпоставяни езика е направено не само убедително, но е и доведено до извеждане на важни закономерности с практическа значимост.

Петият раздел има изцяло приносен характер. В него изследваната проблематика е доведена до приложната ѝ значимост. Като се анализират преводните възможности на руския фразеологизъм *Козел отпущения* в българския език, се дава отговор на въпроса каква е степента на тъждественост при преводния тип комуникация.

Като цяло **Трета глава** на дисертацията е напълно приносна. В нея намираме първия опит в българското езикознание и в руското езикознание в съпоставителен теоретико-приложен план да се изследва използването на ФБП в СМИ.

И тази глава завършва с обобщени изводи, в които са изведени най-важните резултати от направеното експериментално проучване на проблема как се използват ФБП в руските и в българските СМИ. Констатира се, че определяните като органични свойства на ФБП “архаичност, застиналост, ниска фреквентност” в съвременния медиен дискурс престават да бъдат съществени, тъй като **се създава нова норма**, претърпявайки **нестандартен акт на актуализация** чрез *трансформиране, модифициране, преобразуване, (видо)изменение*.

В **Заключението**, от осъществено съпоставително изследване на корпусите ФБП в двата близкородствени езика – български и руски, – е направен важният извод, че макар да са с общ текстови първоизточник – единен корпус от библейски текстове, обуславящ *“наличието на множество общи признаци, качества, свойства, закономерности, прояви, реализации, тенденции”*, – наред с тях *“този сакрален текст получава различен прочит в тези два славянски езика посредством Единиците, които бележат определен тип рефлексия в него”* (с.321).

Приложената **Библиография** към дисертацията е богата, което говори за добрата библиографска информираност на дисертантката по изследваната проблематика. Включени са най-важните публикации, до които авторката е имала достъп. Могло е обаче да се добавят и други публикации и автори по изследваната проблематика (напр. **Е. В. Ганапольская**. О некоторых методах изучения семантических изменений фразеологизмов (на примере оборотов *дай Бог - не дай Бог*). В: Проблемы фразеологической и лексической семантики. М., 2004, с. 54-58; **К. Н. Дубровина**. Национально-специфические особенности русской библейской фразеологии. В: Проблемы фразеологической и лексической семантики. М., 2004, с. 62-64; **И. Гури**. Библейские фразеологизмы в современном русском языке. В: Jews and Slavs. Т. I: Иерусалим. СПб., 1993; **Т. Доценко**. Болгарские библеизмы, не имеющие эквиваленты в текстах Библии. В: Проблемы семантики языковых единиц в контексте культуры (Лингвистический и лингвометодический аспекты), Москва-Кострома, 2006; **Фразеологический словарь** старославянского языка (проспект). Под редакцией д.ф.н., профессора С. Г. Шулежковой. Москва- Магнитогорск, 2006).

Добро решение в посока на научната добросъвестност е и приведеният **Списък на използваните електронни източници**.

Намирам за оправдано и включването на **Приложение** с три вида показалци на руските и българските ФБП: на **общите за двата езика ФБП**, на **срещашите се само в руския език ФБП**, на **срещашите се само в българския език ФБП**. Те позволяват не само да се правят справки, но и в крайна сметка илюстрират резултатите от съпоставката и анализа на корпусите ФБП в двата езика.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Конкретният списък на приносите, съдържащи се в дисертационната разработка на **Полина Димитрова**, може да се изведе от изпълнените задачи, които си е поставила авторката с предприетото изследване на дисертационния проблем.

Един от най-важните научни приноси се състои в това, че дисертацията е първото в българското и руското езиковедие многоаспектно интердисциплинарно съпоставително изследване на пълните корпуси ФБП в български и руски език.

Втори неоспорим принос е, че след задълбочен критичен анализ на съществуващите в руската и българската фразеологична наука изследвания на дисертационната проблематика, дисертантката е възприела оригинална методология, основаваща се на различни изследователски методи, която е позволила успешно да бъдат изпълнени многоплановите задачи, заложили в нейния изследователския замисъл. Новаторският характер на изследването проличава и в това, че дисертантката не се страхува да оспорва вече изпробвани от други учени терминологични практики и да предлага свои терминологични решения след сериозна научна аргументация.

Трети съществен принос е сполучливият опит в съпоставителен план да се изведат структурните модели на конструиране при ФБП в руския и българския фразеологичен фонд.

Четвърти научен принос се състои в това, че за първи път е осъществено съпоставително структурно-семантическо изследване на ФБП в двата славянски езика на основата на критериите **разминаване / припокриване** в плана на **изразяване** и в

плана на **съдържание**, при което са обособени **три категории ФБП** във фразеологичните корпуси на български и руски език: **тъждествени по форма и по семантика; тъждествени само по форма; тъждествени само по семантика.**

Пети научен принос е успешният опит в съпоставителен план да се изведат принципи на семантична кодификация на ФБП, като на тяхна основата се разграничават и анализират три групи БФП в българския и в руския език, терминологично определени като **органични, неорганични и погранични**. Изследвана е семантичната кодификация при развитието на преносни значения по метафоричен път, като се констатира, че в повечето случаи на основата на различните образни фигури се стига до появата на общи за двата езика ФБП, но и в немалко случаи се пораждат и специфични за всеки от двата езика ФБП от лакунарен тип.

Шести принос от съпоставителното изследване на ФБП в двата езика е анализирането им от гледна точка на връзката им с библейския текст, при което се разграничават два типа ФБП: **сюжетни и цитатно-сюжетни**. Установена е **ординарност и неординарност** в *количествено* и *семантично* отношение при ФБП в двата езика, породени от един общ сюжет, като са изследвани двете тенденции – пораждането на *еднакъв брой* ФБП в двата езика и на *различен брой* ФБП. Оригинален момент в описанието на ФБП е посочената възможност един ФБП да бъде породен от различен брой библейски сюжети.

Седми приносен момент е изследването на ФБП в руски и български език, породени чрез **посредническа връзка** с библейския текст от *тематичен, символен, културно-исторически* и *социално-битов характер*. Такива ФЕ дисертантката обособява като **ФБП - библейски модератори**, а ФЕ, чиито композиционен строеж е произведен от композиционния строеж на друг ФБП, породен от библейски текст, чрез *разширяване, съкращаване, заместване*, са определени като **ФБП със структурнопроизведен композиционен строеж**.

Осми важен приносен момент е, че корпусът от ФБП в българския и руския език за пръв път е дескрибиран и анализиран от **лингвоаксиологичен аспект**, като експериментално е демонстрирана възможността им да бъдат изследвани по *аксиологически диади*.

Девети много важен оригинален принос е изследването на ФБП в двата езика откъм тяхното използване в съвременните СМИ в изконната и модифицираната им форма и семантика. Въз основа на богат и разностранен материал от руския и българския периодичен печат са описани разнообразните похвати и средства, използвани от журналистите, за **разгръщане на потенциала и актуализацията** на ФБП.

Десети оригинален принос е успешният опит да се **създаде алгоритъм** на процеса за предаване на българските и руските ФБП в преводната практика при предаването им от единия език в другия език, експериментално онагледен чрез преводните съответствия на фразеологизма *Козел отпущения* в българския език (*Жергвен агнец / Жертвено агне, Жертва Авраамова, Изкупителна жертва*).

В теоретико-приложен план последните два научни приноса определят и **приложната стойност** на дисертационна разработка в областта на преподаването на руския и българския език, в преводаческата и журналистическата практика и приложна стойност в съпоставителната руско-българска лексикографска практика.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Представените от докторант **Полина Димитрова** 7 авторски публикации в периода на докторантурата (2012 - 2016 г.) по темата на дисертационния труд – 1 студия и 6 статии, от които 2 (№ 7 и 8) са под печат, удостоверени със служебни

бележки от редакциите на изданията, в които са приети за публикуване. Всички публикации са изнесени като доклади на национални и международни научни конференции и симпозиуми. Четири от публикациите (№1, 4, 5, 6) са на руски език, останалите три на български. В тях са разработени частни проблеми по дисертационната тема, които в цялостен, в частичен или преработен вид са станали съставки на дисертационната разработка, поради което става ненужно отделно да бъдат анализирани и представяни техните научни достойнства. Ще отбележа само, че те са изпълнени с научна добросъвестност и с много добро познаване на проблемите и с широка библиографска информираност.

9. Лично участие на докторантката

Категорично може да се направи преценка, че рецензираното дисертационно изследване е изцяло лично дело на докторантката Полина Андреева Димитрова, такива са и текстовете на нейните публикации по дисертационната тема. Формулираните като изводи към отделните глави и изведените като научни приноси обобщения са лично нейна заслуга.

10. Автореферат

Авторефератът, който е лично дело на докторантката, е изготвен напълно поред изискванията на ПУ “П. Хилендарски”. В него синтезирано, в рамките на възможното, вярно е представено съдържанието на дисертацията. Авторката се е постарала да извлече най-същественото от дисертационното изследване и да го композира във вид, даващ възможност да се читателят да получи достатъчно пълна представа за научните качества и достойнства на проучването. Твърде скромно обаче са представени реалните научни приноси на дисертационното изследване, поради което се постарях в рецензията да се спра малко по-детайлно и обстойно на тях.

11. - 13. Критични бележки и препоръки

Докторантката добросъвестно се е постарала да се съобрази с най-важните критични бележки и препоръки, направени при обсъждането на дисертацията в катедрения съвет, както и да поправи допуснатите грешки при текстовия набор и при изказното оформяне на изложението. Ето защо нямам особени критични забележки. Що се отнася до препоръките, освен направената предложение за библиографско допълнение, бих направил препоръка и за намиране на възможност за публикуване на дисертацията, тъй като заслужава да стане достъпна за научната общност у нас и в чужбина и резултатите от изследвана проблематика ще могат да бъдат използвани в бъдещи проучвания на ФБП в руски и български език, както и да намерят приложение в посочените по-горе научно-приложни области.

14. Заключение

Дисертационният труд на **Полина Андреева Димитрова** “*Фразеологизми с библейски произход в руски и български език*“ достатъчно определено е с научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален в българската и руската езиковедска наука, и които отговарят на всички изисквания на Закона за развитието на академичния състав в Република България (**ЗРАСРБ**), на правилника за прилагане на **ЗРАСРБ** и съответния правилник на ПУ “Паисий Хилендарски”. Приложените материали и дисертационните резултати напълно съответстват на специфичните изисквания на Филологическия факултет на ПУ “Паисий Хилендарски”, приети във връзка с **Правилника** на ПУ за приложение на **ЗРАСРБ**.

Дисертационният труд показва, че докторантката **Полина Андреева Димитрова** притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения по научните специалности **“Български и руски език”**, **“Медийна комуникация /журналистика, реклама, PR/”**, като демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Изхождайки от гореизложеното, убедено давам своята положителна оценка за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автобиография, постигнати резултати и приноси, и предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен **“доктор”** на **Полина Андреева Димитрова** в област на висше образование: **2. Хуманитарни науки**; професионално направление: **2.1. Филология**; докторска програма: **Славянски езици (Фразеология на съвременния руски език)**.

25. 07. 2016 г.

Рецензент:

/проф. д-р Върбан Въртов/